

2. Скобелев, Э. Идеология белорусского государства – вопрос прежде всего практический / Э. Скобелев // Неман. – 2003 – № 10 – С. 173–178.
3. Конституция Республики Беларусь / Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 1999. – № 1. 1/0. Редакция Решения республиканского референдума 17 окт. 2004 года // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2004. – № 188. 1/6032.
4. Матусевич, Е.В. Новый этап развития идеологии Белорусского государства / Е.В. Матусевич // Проблемы управления. – 2003 – № 3 – С. 19–22.
5. Веруш, А.И. Ментальные характеристики граждан как фактор формирования политического лидерства / А.И. Веруш // Проблемы управления. – 2006. – № 3. – С. 147–152.
6. Кудрявцев, Ю. Нужна ли образованию идеология? / Ю. Кудрявцев, В. Уткин // Лучшие страницы педагогической прессы. – 2003. – № 4. – С. 3–6.
7. Вонсович, Л.В. Роль идеологии в развитии личности / Л.В. Вонсович // Столичное образование сегодня. – 2006. – № 4. – С. 20–31.
8. Давидович, В.Е. Повседневность и идеология / В.Е. Давидович, Е.В. Золотухина-Аболина // Философские науки. – 2004. – № 3. – С. 5–17.
9. Hornby, A.S. Oxford Student's Dictionary of Current English / A.S. Hornby, Ch. Ruse. – Oxford University Press, 1989.
10. Криштапович, Л.Е. Аксиома идеологии / Л.Е. Криштапович // Неман. – 2006. – № 11. – С. 179–183.
11. Якунин, В. Государственная идеология и национальная идея: конституционно-ценностный подход / В. Якунин // Власть. – 2007. – № 3. – С. 3–12.
12. Славин, Б. Россия в поисках идеологии / Б. Славин // Свободная мысль. – 2008. – № 5. – С. 21–34.
13. Мельников, А.П. К вопросу о сущности понятий национального сознания, национального характера, национального менталитета / А.П. Мельников // Сацыяльна-еканамічны і прававыя даследаванні. – 2007. – № 2. – С. 141–156.
14. Нугаев, Р.М. Общественная идеология как фактор становления гражданского общества / Р.М. Нугаев, М.А. Нугаев // Социально-гуманитарные знания. – 2003. – № 4. – С. 120–129.

SUMMARY

The article includes the range of questions connected with theoretical aspect of understanding of ideology phenomenon. The article investigates basic procedures of the process when ideology influences on the processes which take place in state and in society. The article considers the methods which cover the models of ideological influence on the population of post soviet countries just as the population of the Republic of Belarus.

Паступіў у рэдакцыю 12.01.2012 г.

УДК 325.1(476)

С.В. Зенчанка,
аспірант кафедры паліталогіі і права БДПУ

ЗНЕШНЯЯ МІГРАЦЫЙНАЯ ПАЛІТЫКА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ: КІРУНКІ ЎДАСКАНАЛЕННЯ

Геапалітычнае становішча Беларусі і ўзмацненне глабалізацыйных працэсаў абузовілі інтэнсіфікацыю міграцыйных патокаў у рэспубліцы, якія становяцца важнай складавай сацыяльна-еканамічнага развіцця, значна ўплываюць на нацыянальную бяспеку і дэмографічную ситуацыю. Пры планавым рэгуляванні міграцыя садзейнічае развіццю чалавечага патэнцыялу шляхам лепшага размяшчэння працоўных рэурсаў, засялення раёнаў гаспадарчага асваення, рашэння буйных задач развіцця матэрыяльнай, энергетычнай, сыравіннай баз розных дзяржаў. Міграцыя садзейнічае магчымасці абмену працоўнымі навыкамі і вытворчым вопытам, вядзе да абнаўлення кадраў, іх прафесійна-кваліфікацыйнага росту. У той жа час адкрытасць усходніх меж з Расіяй, адзіная мытная прастора з краінамі Еўрапейскага саюза (ЕС) абузовілі праходжанне нелегальных міграцыйных патокаў па тэрыторыі беларускай дзяржавы і павялічылі канцэнтрацыю незаконных мігрантаў у рэспубліцы. Дадзеная з'ява выклікае такія негатыўныя наступствы, як абарот наркотыкаў, зброі, гандаль людзьмі, росквіт цяжвой эканомікі і патрабуе аб'яднання намаган-

няў усіх зацікаўленых суб'ектаў міжнародных зносін. У сувязі з гэтым адной з прыярытэтных задач становіцца ўдасканаленне сістэмы дзяржаўнага кіравання міграцыйнай сферай. Усё вышэйадзначанае абумоўлівае актуальнасць дадзенага артыкула.

Мэта артыкула – выяўленне рычагоў удасканалення міграцыйнай палітыкі, якія ўключаюць заходжанне найбольш аптымальных шляхоў уключэння Беларусі ў міжнародны рынак працы, стварэнне механізма ператварэння незваротнай міграцыі ў зваротную, замацаванне і прыцягненне маладых высокакваліфікованых спецыялістаў, навуковых і навукова-педагагічных кадраў у рэспубліку, стварэнне ўмоў для рэалізацыі правоў мігрантаў на аснове вопыту развітых краін свету, што садзейнічае сацыяльна-еканамічнаму развіццю і пераадоленню дэмографічнага крызісу. Такім чынам, перад аўтарам стаіць задача выпрацоўкі неабходных рэкамендацый для фарміравання і ўдасканалення селектыўнай міграцыйнай палітыкі, якая ў першую чаргу накіравана на прыцягненне патрэбнай колькасці мігрантаў пэўных неабходных хартастык. Галоўная задача дзяржаўнага рэгулявання міграцыйных працэсаў заключаецца ў максімізаціі

зациі пазітыўных аспектаў міграцыі і мінімізацыі негатыўных наступстваў. Зыходзячы з гэтага, найбольш прымальнай стратэгіяй міграцыінай палітыкі павінна стаць прыцягненне мігрантаў з падобнымі этнічнымі, культурнымі і ментальными характеристыстыкамі.

Дзяржаўнае рэгуляванне міграцыйных працэсаў павінна быць накіравана на фарміраванне, назапашванне і выкарыстанне чалавечага патэнцыялу для грамадскіх інтэрэсаў.

Праблема ўдасканалення міграцыйной палітыкі знайшла ўвасабленне ў працах айчынных сацыёлагаў, эканамістаў, прававедаў. Так, найбольш поўна некаторыя аспекты дадзенай тэмы знайшлі адлюстраванне ў калектыўнай манаграфіі «Міграцыя насельніцтва Рэспублікі Беларусь», выдадзенай Інстытутам сацыялогіі Рэспублікі Беларусь [1]. Метады эканамічнага рэгулявання міграцыйных працэсаў і их аптымізацыя ўздымаюцца ў працах Інстытута эканомікі [2]. Многія з прапанаваных рэкамендацый былі ўзяты з прац расійскіх даследчыкаў і не могуць быць ужыты ва ўмовах беларускай рэчаіснасці. Пэўныя шляхі ўдасканалення міграцыйной палітыкі з мэтай мінімізацыі наступстваў дэмографічнага крызісу разглядаюцца ў працах Л.П. Шахоцька [3] і Л.Я. Ціханавай [4]. Л.Я. Ціханава асаблівую ўвагу звяртае на ролю міграцыйнага прытоку ў кадравым забеспечэнні зон з пастаянным і перыядычным радыяцыйным контролем. Вопыт развітых краін традыцыйнай міграцыі ў сферы дзяржаўнай палітыкі па аптымізацыі міграцыйных працэсаў, які можа быць ужыты ў беларускай рэчаіснасці, знайшоў адлюстраванне ў манаграфіі Я.А. Западнюка «Працоўная міграцыя і яе рэгуляванне» [5]. Аднак усебаковае вывучэнне дадзенай праблемы і выпрацоўка механізмаў ўдасканалення міграцыйной палітыкі дзяржаўнымі структурамі магчыма толькі з дапамогай палітологічных метадаў і з улікам сацыяльна-еканамічнай і дэмографічнай сітуацыі ў Рэспубліцы Беларусь.

Важней праблемай міграцыйной палітыкі Рэспублікі Беларусь з'яўляецца недасканаласць статыстычнага ўліку міграцыйных працэсаў. Па афіцыйных даных, якія фіксуюць толькі контракты, што былі складзены на тэрыторыі рэспублікі беларускімі фірмамі па працаўладкаванні грамадзян за мяжой, у замежных краінах выязду юцца некалькі тысяч чалавек кожны год. У той жа час, па ацэнках экспертаў, колькасць выязду ючых на часовую працу значна перавышае гэтыя лічбы. Прычым экспертыя ацэнкі колькасці мігрантаў вагаюцца ў вельмі шырокім дыяпазоне. Так, па звестках базы даных Міжнароднай арганізацыі працы, колькасць імігрантаў з Беларусі штогод ацэнваецца ў 12–14 тыс. чалавек, гэта значыць у троі разы вышэй, чым па даных афіцыйнай статыстыкі.

Па даных расійскага перапісу насельніцтва за 2002 г., на тэрыторыі Расійской Федэрацыі афіцыйна працавала больш за 100 тыс. грамадзян з Беларусі, а колькасць тых, хто працаваў там нелегальна, – у 2,5 раза больш. Па ацэнцы Сусветнага Банка, у 2004 г. за мяжой працавала 400 тыс. грамадзян Беларусі, гэта значыць у сто разоў больш, чым зарэгістравана ў органах статыстыкі [3, с. 272–273].

Па даных праведзенага ў 2011 г. даследавання «Уплыў міграцыі на сацыяльна-еканомічнае развіццё: вопыт Беларусі», з рэспублікі штогод у мэтах часовой працоўнай дзеянасці за мяжу выязджае 150 тыс. чалавек, прычым 85 % з іх у Расію. У Германію імігрыруе ў 3 разы больш чалавек, чым фіксуе афіцыйная статыстыка. Галоўная праблема заключаецца ў змяншэнні чалавечага патэнцыялу, паколькі ў першую чаргу імігруюць за мяжу высокакваліфікованыя спецыялісты, а ў рэспубліку прыязджаюць нізкакваліфікованыя кадры [6].

Па падліках У.С. Загарца і І.У. Загарэц, міграцыйныя страты Беларусі паміж перапісамі насельніцтва 1999 г. і 2009 г. склалі 101 тыс. чалавек. З рэспублікі штогод за адзначанае вышэй дзесяцігоддзе выязджала на 10 тыс. больш, чым прыезджала ў яе, а не на 8 тыс. менш, як вынікае з даных Нацыянальнага камітэта па статыстыцы. На міграцыйную складовую прыходзіцца 18 % агульнага змяншэння насельніцтва за перыяд паміж двумя перапісамі [7, с. 82].

Такое значнае разыходжанне даных сведчыць аб недасканаласці існуючага ў краіне ўліку працоўнай міграцыі, што не дазваляе аўктыўна ацаніць і вывучыць гэтыя працэсы. А без адэватнай ацэнкі міграцыі немагчыма выпрацоўка эффектыўных механізмаў яе рэгулявання. Для таго каб атрымаць праўдападобную карціну ў сферы міграцыі, неабходна ўдасканаліць існуючыя статыстычныя ўлікі, якія б уключаў яго ўніфікацыю з краінамі СНД, у першую чаргу, з Расійской Федэрацыяй і дзяржавамі ЕўраЗЭс, а таксама ўлік статыстычнай інфармацыі, што прадастаўляе Міжнароднай арганізацыі па міграцыі і Сусветным Банкам. Важным уяўляеца надаць значную ўвагу развіццю і ўдасканаленню міграцыйной статыстыкі.

З мэтай вызначэння міграцыйнага патэнцыялу, прагназавання выезду вучоных, выпрацоўкі мер па замацаванні і звароце навуковых і навукова-педагагічных кадраў Савет Міністраў 28 верасня 1999 г. прыняў Пастанову «Аб стварэнні цэнтра маніторынгу міграцыі навуковых і навукова-педагагічных кадраў у Рэспубліцы Беларусь». У той жа час неабходна стварэнне электроннай базы навукоўцаў – выхадцаў з Беларусі, якія працуюць і займаюцца навукова-даследчай і выкладчыцкай спраўай за мяжой. На першапачатковам этапе най-

больш рэальнym бачыцца стварэнне такой базы ў краінах СНД, абмен інфармацыяй паміж Дэпартаментам па грамадзянстве і міграцыі і іншымі зацікаўленымі дзяржаўнымі органамі, распрацоўка і прыняцце з шэрагам зацікаўленых міністэрстваў і ведамстваў пастаноў, што рэгламентуюць узаемадзеянне ў сферы зневажнай працоўнай міграцыі ў Рэспубліцы Беларусь, падрыхтоўка спецыялістаў у вышэйшых навучальных установах для працы непасрэдна ў галіне зневажнай міграцыі. Вызначэнне аб'ектуўнай карціны развіцця міграцыйных працэсаў у рэспубліцы неабходна для прыняцця адэватных кіраўнічых рашэнняў у сферы дзяржаўнага регулявання міграцыі.

Пры вырашэнні задачы ўдасканалення сістэмы дзяржаўнага кіраўніцтва міграцыйнай сферай практичную і тэарэтычную цікавасць уяўляе даследаванне міграцыйнага заканадаўства, праграм у сферы міграцыі, дзейнасць міграцыйных службай замежных краін, перш за ёсё ЗША, Канады, ЕС, з прымальнym для Беларусі вопытам развіцця. У той жа час пры распрацоўцы міграцыйнай палітыкі неабходна ўлічваць назапашаны айчынны вопыт.

Адна з найбольш важных задач у галіне міграцыйнай палітыкі – вызначэнне аптымальных маштабаў прыцягнення замежных работнікаў неабходнай кваліфікацыі на нацыянальны рынак працы. Зыходзячы з вопыту заходнебрапейскіх краін, эффектунасць сацыяльна-еканамічнага развіцця і пераадоленне дэмаграфічнага крызісу ў многім вызначаецца селектуўнай міграцыйнай палітыкай. Яна выяўляецца ва ўстанаўленні квот на ўезд іншаземцаў, у строгай лімітацыі індывідуальна выдаваемых дазволаў на ўезд і працоўную дзейнасць. Дзяржаўным органам кіравання неабходна засяродзіцца на распрацоўцы дыферэнцеванага падыходу па прыцягненні імігрантаў, які мае на ўзвaze суднясенне ўзроўню эканамічнага развіцця краіны са ступенню запатрабаванасці асобных галін эканомікі і сфер занятасці ў імпартуемай працоўнай сіле рознай кваліфікацыі, з усебаковым улікам сітуацыі на рынку працы, сацыяльных, дэмографічных і культурных наступстваў. Значны эффект для сацыяльна-еканамічнага развіцця і стабільнага палітычнага, культурнага і рэлігійнага становішча ў краіне мае прыцягненне мігрантаў з падобнымі этнічнымі, ментальными і рэлігійнымі харкторыстыкамі, паколькі іх адаптацыя і інтэграцыя праходзіць значна хутчэй і не патрабуе вялікіх выдаткаў. Тому пазітыўнае ўздзеянне на міграцыйны прыток дадзенай катэгорыі мігрантаў і на іх хуткую інтэграцыю будзе аказваць атрыманне заканадаўча аформленых прэферэнцый усімі грамадзянамі беларускай, рускай і ўкраінскай нацыянальнасцей і членам іх сем'яў без усталяваннага стажу пражывання,

на атрыманне грамадзянства. Аднак, па меркаванні большасці спецыялістаў, нягледзячы на то, што за мяжой пражывае больш за 2 млн беларусаў, маштабнай іх міграцыі ў Беларусь не прагназуецца.

Таму паўстае праблема пошуку альтэрнатыўных міграцыйных краініц папаўнення насельніцтва за кошт пашырэння геаграфіі краін-донараў. Краінамі-донарамі папаўнення кваліфікаванага кадравага патэнцыялу сельскай мясцовасці могуць стаць дзяржавы Каўказа (Арменія, Грузія), Сярэдняй Азii (Азербайджан, Узбекістан, Таджыкістан), некаторыя рэгіёны Расіi, Украіны, Малдовы, якія адкрываныя вялікай колькасцю беспрацоўных. Пра патэнцыял вышэйназваных краін у якасці донараў мігрантаў, у тым ліку працоўных, для рэспублікі сведчыць станоўчае сальда міграцыі, якое мае схільнасць да павелічэння. Асноўным пастаўшчыком імігрантаў для Беларусі з'яўляюцца краіны СНД усходнебрапейскага рэгіёна: Расія, Украіна, Малдова. Станоўчае сальда міграцыі з імі мае пастаянную схільнасць да павелічэння і ў 2005 г. адпаведна склада 824, 1168, 213 чалавек. У 2008 г. яно ўжо раўнялася адпаведна 2777, 1846, 274. У 2009 г. станоўчае сальда міграцыі з вышэйназванымі краінамі павялічылася да 5077, 2388, 344 чалавек. У той жа час маштабы дэпапуляцыі і немагчымасць прыцягнення вялікай колькасці імігрантаў з усходнебрапейскіх краін СНД прыводзяць да неабходнасці пошуку дадатковых краініц імігрантаў, якімі для Беларусі, як ўжо вышэй было адзначана, становяцца дзяржавы сярэднеазіяцкага і каўказскага рэгіёнаў. Так, станоўчае сальда міграцыі ў 2005 г. з Азербайджанам склада 130 чалавек, з Узбекістанам – 374, Грузія – 116, Арменія – 170, у 2008 г. адпаведна па краінах 522, 246, 378, 255, у 2009 г. 463, 216, 431, 281 [8, с. 43]. Такім чынам, дадзеная тэндэнцыя сведчыць пра то, што вышэйназваныя краіны маюць значны патэнцыял у якасці донараў мігрантаў для Беларусі. У прыцягненні мігрантаў у рэспубліку важнае значэнне неабходна адвоздзіць дзейнасці консульскай службы. Для гэтага патрэбна стварэнне вакансіі супрацоўніка консульства па працы з імігрантамі. У яго кампетэнцыю павінна ўваходзіць вывучэнне рынку працы ў краінах свайго знаходжання, правядзенне кампаній па прыцягненні спецыялістаў патрэбных професій, аказанне інфармацыйнай, арганізацыйнай падтрымкі працоўным-мігрантам. Неабходна дапамога дзяржавы ў інтэграцыі імігрантаў у прымаючу супольнасць і перш за ёсё ў пераездзе на новае месца жыжарства, дапамога ў далейшым уладкаванні, афармленні пастаяннай рэгістрацыі і дакументаў, на атрыманне беларускага грамадзянства (па неабходнасці), забеспячэнні ўсімі сацыяльнымі гарантывамі, працаўладка-